

Amsterdam **B**orn **C**hildren and their **D**evelopment

NIEUWSBRIEF

December 2008

KICK-OFF ABCD-STUDIE OP 3 NOVEMBER 2008: FASE 3 OFFICIEEL VAN START!

De 3^e fase van de ABCD-studie is maandag 3 november jl. officieel van start gegaan op de 14^e Montessorischool aan de Elandsstraat in de Jordaan. In deze fase van het onderzoek wordt gekeken naar de relatie tussen leefgewoonten en leefomstandigheden van vrouwen tijdens de zwangerschap en de gezondheid, groei en ontwikkeling van het kind op 5-jarige leeftijd.

Om de start van het 5-jarig meetmoment officieel in te luiden sprak Marijke Vos, wethouder zorg van de gemeente Amsterdam, de deelnemende ouders, hun kinderen en de toegestroomde pers enthousiast toe. In haar speech legde zij de nadruk op het belang van grootschalig onderzoek naar de gezondheid en ontwikkeling van Amsterdamse kinderen. Bovenal sprak zij haar dank uit naar alle deelnemende ouders en natuurlijk de kinderen zelf en gaf zij het startsein voor het begin van de 3^e fase van de ABCD-studie.

Onder het toezien van de camera's van AT5 en Het Parool werden de eerste kinderen geprikt. Tot verbazing van de journalisten hielden de kinderen zich groot en vertelden vol trots dat het prikje hen geen pijn deed. Na het prikje kregen de kinderen een lekker ontbijtje en werden daarna door hun ouders naar de klas gebracht. In de loop van de dag werden de kinderen door de onderzoekers per tweetal uit de klas gehaald voor het tweede deel van het onderzoek. Bij de kinderen werden lengte, gewicht, middel- en

heupomtrek, hartslag en bloeddruk gemeten en er werd een cognitieve test afgenomen op de computer. Aan het eind van het onderzoek overhandigden de onderzoekers de kinderen een ABCD-diploma, een klein cadeautje en een lekkere koek. Bij terugkomst in de klas lieten de kleuters vol trots hun diploma aan de juf en klasgenoten zien. Al met al kunnen wij terugkijken op een zeer geslaagde dag die

veelbelovend is voor de gegevensverzameling die de komende twee jaar in beslag zal nemen. Wij zullen u de komende tijd graag op de hoogte houden van de resultaten die het 5-jarig meetmoment van de ABCD-studie oplevert.

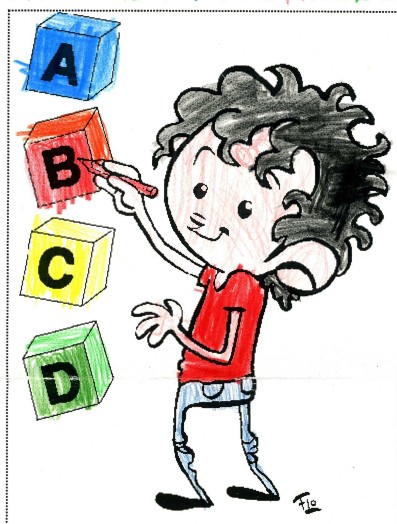

De ABCD-meetteams gaan per bakfiets naar alle scholen in Amsterdam

Rectificatie bericht Het Parool

Op maandag 3 november jl. verscheen in Het Parool het artikel 'Kinderen in Amsterdam opnieuw medisch gekeurd'. Dit bericht was geplaatst n.a.v. een door de GGD opgesteld persbericht over de 3^e fase van de ABCD-studie. In het krantenartikel is echter een grote fout opgetreden. Er wordt gesproken over 'duizenden kinderen die vandaag in Amsterdam opnieuw medisch gekeurd zijn'. Dit is niet correct. Maandag 3 november betrof namelijk de *aftrap* van de metingen *die het komende jaar plaats zullen vinden*. In het komende jaar verwachten we zo'n 5000 kinderen in totaal te meten. Ouders kunnen dus nog steeds met hun kind meedoen aan het onderzoek!

ABCD-STUDIE KLEURWEDSTRIJD

LISA

Lisa Tromp

is de 1ste winnaar van de ABCD-Kleurwedstrijd!

Met deze prachtig ingekleurde Flo heeft de 5-jarige Lisa een tekenpakket gewonnen!

ABCD-RESULTATEN

Vrouwen met stress roken vaker tijdens zwangerschap

Roken tijdens de zwangerschap heeft veel negatieve gevolgen voor de gezondheid van het kind (bv. lager geboortegewicht, aangetaste hersenontwikkeling). Ondanks dat de meeste vrouwen zich hiervan bewust zijn, rookt een aanzienlijk groot percentage ($\pm 10\%$) vrouwen tijdens de zwangerschap. Eén van de redenen die vrouwen hiervoor noemen is stress.

Met data van de ABCD-studie is onderzocht of vrouwen met psychosociale problemen vaker doorrookten tijdens de zwangerschap. Uit de data bleek dat 38% van de vrouwen die voor de zwangerschap rookten bleven roken tijdens de zwangerschap. Deze vrouwen waren vaker jong, zwanger van tweede of volgende kind, laag opgeleid, wonend zonder partner, van Turkse of Marokkaanse afkomst, zware rokers voor de zwangerschap, omringd door andere rokers, en/of

ongewenst zwanger vergeleken met de vrouwen die stopten met roken. Verder hadden de vrouwen die doorrookten vaker last van te hoge of juist te lage niveaus van zwangerschapsgerelateerde angst, van werkstress en/of van fysiek/seksueel geweld. Om zwangere vrouwen te laten stoppen met roken is een intensieve en uitgebreide aanpak nodig, waarin ook aandacht wordt besteed aan het omgaan met psychosociale problemen.

Publicatie: Goedhart G, Van der Wal MF, Cuijpers P, Bonsel GJ. Psychosocial problems and continued smoking during pregnancy. Addictive Behaviors, in press.

Keuze voor borstvoeding mede bepaald door vader en grootmoeder

Borstvoeding wordt over het algemeen gezien als beste voeding voor een pasgeborene. De keuze van de moeder om borstvoeding te geven is afhankelijk van meerdere factoren, zoals leeftijd en opleidingsniveau. De houding van de vader en grootmoeder spelen echter ook een rol hierin.

In totaal gaf 89,7% van de ABCD-vrouwen tijdens de zwangerschap aan de intentie te hebben om borstvoeding te gaan geven. 93,1% startte na de bevalling met het geven van borstvoeding; echter maar 45,8% gaf langer dan 3 maanden borstvoeding. Verder kwam uit het onderzoek naar voren dat 73,5% van de vaders en 59,1% van de grootmoeders van tevoren positief stonden tegenover borstvoeding. De houding

van de vader en grootmoeder hing positief samen met de intentie van de moeder om borstvoeding te gaan geven, de daadwerkelijke start, en de duur van borstvoeding tot tenminste 3 maanden. Interventieprogramma's gericht op het stimuleren van borstvoeding zouden meer rekening moeten houden met de houding van de vader en grootmoeder tegenover borstvoeding.

Publicatie: Van Eijsden M, Berkenpas ME, Van der Wal MF. Borstvoeding in een multi-etnische populatie: de rol van de (aanstaande) vader en grootmoeder. Submitted.

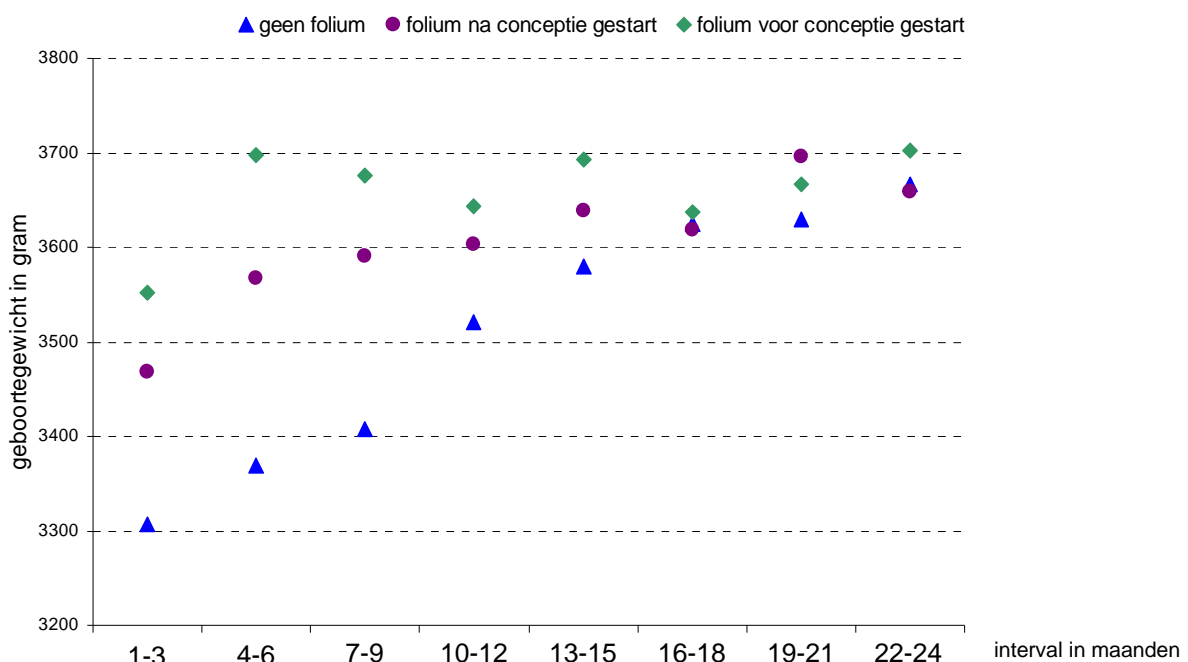

Foliumzuursupplementen ná de bevalling

Vrouwen die kort na een bevalling weer zwanger (willen) worden, kunnen baat hebben bij het slikken van foliumzuursupplementen, zo blijkt uit onderzoek van Manon van Eijdsen. De studie is onlangs gepubliceerd in het *American Journal of Clinical Nutrition*.

Tijdens elke zwangerschap ontstaat een tekort aan foliumzuur bij de moeder (wordt als het ware 'opgebruikt' door het ongeboren kind). Zo'n tekort wordt na de zwangerschap langzaam weer aangevuld, maar op het moment dat een vrouw snel na een bevalling weer zwanger wordt (een kort zwangerschapsinterval heeft), is de kans groot dat haar foliumzuurstatus niet optimaal is, met als gevolg een grotere kans op groeivertraging van het kind. Deze zogeheten 'foliumzuurdepletie' hypothese is in de ABCD-studie onderzocht door in drie groepen van supplementgebruiksters te kijken naar het verband tussen een kort zwangerschapsinterval en geboortegewicht. De groepen betroffen (1) vrouwen die geen supplementen hadden gebruikt, (2) vrouwen die waren begonnen met supplementen na de conceptie, en (3) vrouwen die waren begonnen voor de conceptie. Onder vrouwen die geen supplementen slikten was het zwangerschapsinterval sterk gerelateerd aan geboortegewicht: zo waren pasgeborenen na een zwangerschapsinterval van ≤ 6 maanden 230 gram

lichter dan pasgeborenen na een interval van 2 jaar (zie figuur 1). Onder de vrouwen die wel supplementen gebruikten (begonnen na of voor de conceptie) was er geen verband tussen zwangerschapsinterval en geboortegewicht. Deze bevindingen benadrukken het belang van een adequate foliumzuurstatus van de moeder. Idealiter moet deze foliumzuurstatus op peil zijn vóór de conceptie, ook bij een tweede of volgend kind. Hiervoor moet de vrouw echter ofwel supplementen gebruiken, ofwel voldoende lang wachten met een volgende zwangerschap. Zorgverleners (verloskundigen, kraamverzorgers, JGZ-artsen en verpleegkundigen) kunnen een belangrijke rol spelen in de voorlichting hierover. Zo kunnen ze vrouwen die pas bevallen zijn, en geen foliumzuur-supplementen hebben gebruikt tijdens de zwangerschap, anticonceptie advies geven om een snelle volgende zwangerschap te voorkomen. En voor vrouwen die aangeven snel weer zwanger te willen worden of geen anticonceptie willen gebruiken, luidt het advies: foliumzuur slikken!

Figuur 1: de relatie tussen zwangerschapsinterval en geboortegewicht in drie groepen van foliumzuur supplementgebruik.

TERUGBLIK

Promotie Manon van Eijsden

Op 4 juni jl. is Manon van Eijsden als eerste ABCD-AIO gepromoveerd op haar proefschrift: 'Ethnicity, nutrition, and pregnancy: food for thought'. Doel van het promotieonderzoek was om meer inzicht te krijgen in de mogelijke rol van voeding in de verklaring van etnische verschillen in geboortegewicht.

Onderzocht zijn (1) de relatie tussen etniciteit en maternale voeding (en determinanten daarvan), (2) de relatie tussen etniciteit en geboortegewicht (en de rol van factoren anders dan voeding) en (3) de rol van voeding als determinant van geboortegewicht. Daarbij is gekeken naar twee specifieke voedingsfactoren: 1) foliumzuur en 2) essentiële vetzuren (linolzuur en α -linoleenzuur) en hun derivaten, de lange-keten meervoudig onverzadigde vetzuren. Uit de studies kwam naar voren dat Nederlandse, Surinaamse, Antilliaanse, Turkse, Marokkaanse, en Ghanese vrouwen niet alleen verschillen wat betreft het geboortegewicht van hun kinderen (waarbij de lichtste kinderen van Surinaamse, Antilliaanse of Ghanese

afkomst zijn), maar ook wat betreft hun gebruik van foliumzuur-supplementen (lager onder niet-Nederlandse vrouwen) en hun vetzuurstatus (ongunstiger onder niet-Nederlandse vrouwen). Ook bleek uit het onderzoek dat vrouwen met een foliumzuurtekort of een ongunstig vetzuurprofiel (weinig n-3 vetzuren, en veel n-6 en *trans* vetzuren) een hoger risico hadden op een kind met een lager geboortegewicht. Dit kan door suppletie of aanpassing van de voeding voorkomen worden. Voor meer informatie en een samenvatting van het proefschrift: www.abcd-study.nl

ABCD symposium 3 juni 2008

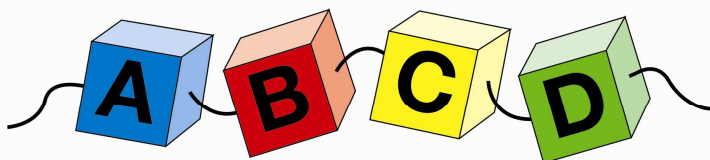

Op 3 juni jl. organiseerde het ABCD-team een symposium met als thema 'Een gezonde start voor een gezond leven'. Naast een overzicht van de belangrijkste resultaten tot nu toe werd er vooruitgeblikt op de data die verzameld worden tijdens het 5-jarig meetmoment.

Het thema 'Een gezonde start voor een gezond leven' was gekozen omdat de oorsprong van belangrijke ziektes en gezondheidsproblemen (bv. overgewicht, hart- en vaatziekten, ADHD) centraal staat in het ABCD onderzoek; de oorsprong ligt namelijk vaak al in de zwangerschap en de vroege levensjaren van het kind. Tijdens het ochtendprogramma zijn de belangrijkste resultaten van de afgelopen 2 jaar gepresenteerd. Met koppen als 'Moeder met stress krijgt vaker huilbaby' en 'Dik zijn besmettelijk voor kind' berichtte de pers over de gepresenteerde resultaten. Naast een terugblik werd

er ook vooruitgekeken naar de vele mogelijkheden die de ABCD-studie nog kan bieden voor nieuw onderzoek. Tijdens het middagprogramma was er aandacht voor belangrijke nationale en internationale onderzoeken bij grote groepen kinderen. De bezoekers kwamen uit alle hoeken, waaronder (kinder)artsen, diëtisten, verloskundigen, medische studenten en onderzoekers. Iedereen was erg enthousiast over de start van fase 3, waarbij data worden verzameld met betrekking tot de gezondheid en ontwikkeling van de 5-jaar oude ABCD-kinderen.

U doet toch
ook weer mee?

Amsterdam Born Children and their Development

De ABCD-studie is een grootschalig onderzoek naar de gezondheid van kinderen. De meting bij kinderen van 5 jaar wordt uitgevoerd door de GGD in samenwerking met het AMC, het VUmc en de Universiteit van Tilburg.

Meer informatie?

Kijk op www.abcd-study.nl, mail naar abcd@ggd.amsterdam.nl, of bel 020-555.5592